

STRATEGIC GOALS OF CORPORATE VENTURE CAPITAL IN FINANCING STARTUPS

Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi

Tashkent State University of Economics,
Student of the Faculty of Management, BBA-55 group
E-mail: osaidnazarova@gmail.com

Annotatsiya: Texnologiyalar tez o'zgarayotgan hozirgi davrda, eski usulda ishlaydigan yirik kompaniyalar bozordagi yangi sharoitlarga moslashishga ko'pincha qiynalmoqda. Ushbu maqolada yirik korxonalar raqobatda ortda qolib ketmasligi va uzluksiz rivojlanishi uchun korporativ venchur kapitali, ya'ni yosh va istiqbolli startaplarga sarmoya kiritish usuli o'rganilgan. Ishda yirik kompaniyalar va zamonaviy startaplarning o'rtasidagi hamkorlikning asosiy sabablari tahlil qilinadi. Xususan, bu usul orqali tadqiqot va yangiliklar yaratish xarajatlarini tejash, bozordagi raqobatchilarni vaqtida aniqlash hamda yangi bilimlarni egallash kabi foydali tomonlari ko'rsatib berilgan. Shuningdek, maqolada "Raqamli O'zbekiston 2030" strategiyasidan kelib chiqib, mahalliy korxonalarimiz uchun yangi g'oyalar yaratuvchi loyihalar bilan hamkorlik qilish qanchalik muhim ekanligi tushuntirilgan. Hamkorlik jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tabiiy qiyinchiliklar jamoalarning ish uslubidagi farqlar, boshqaruvdagi murakkabliklar hamda pul yo'qotish xavfini yengib o'tish yo'llari ham muhokama qilinadi. Maqola yakunida O'zbekistondagi yirik sanoat va xizmat ko'rsatish korxonalarida startaplarga sarmoya kiritish amaliyotini muvaffaqiyatli joriy qilish hamda xavf-xatarlarni to'g'ri taqsimlash bo'yicha aniq, amaliy takliflar berilgan.

Kalit so'z: korporativ venchur kapitali, raqamli iqtisodiyot, startaplarning, moliyalashtirish, o'zaro hamkorlik, yangi texnologiyalar, R&D xarajatlari, o'sish strategiyasi.

Annotation: In today's era of rapid technological change, large companies operating with traditional methods often struggle to adapt to new market conditions. This article examines corporate venture capital the practice of investing in young and promising startups- as a mechanism for large enterprises to maintain their competitive edge and ensure continuous growth. The study analyzes the primary motivations for collaboration between large corporations and modern startups. Specifically, it highlights the benefits of this approach, such as saving on research and development (R&D) costs, identifying market competitors early on, and acquiring new knowledge. Furthermore, in light of the "Digital Uzbekistan -2030" strategy, the article explains the critical importance of local enterprises collaborating with innovative projects. It also discusses the natural challenges that may arise during this partnership such as differences in work cultures, managerial complexities, and financial risks along with strategies to overcome them. In conclusion, the article provides specific, practical recommendations for successfully implementing startup investment practices and effectively distributing risks within large industrial and service enterprises in Uzbekistan.

Keywords: Corporate venture capital, digital economy, startups, financing, collaboration, new technologies, R&D costs, growth strategy.

Аннотация: В современную эпоху стремительных технологических изменений крупные компании, работающие традиционными методами, часто сталкиваются с трудностями при адаптации к новым рыночным условиям. В данной статье рассматривается корпоративный венчурный капитал - практика инвестирования в молодые и перспективные стартапы - как механизм, позволяющий крупным предприятиям сохранять свои конкурентные преимущества и обеспечивать непрерывный рост. В исследовании анализируются основные мотивы сотрудничества между крупными корпорациями и

современными стартапами. В частности, подчеркиваются такие преимущества данного подхода, как экономия затрат на исследования и разработки (НИОКР), раннее выявление конкурентов на рынке и получение новых знаний. Кроме того, в свете стратегии “Цифровой Узбекистан -2030”, в статье объясняется критическая важность сотрудничества местных предприятий с инновационными проектами. Также обсуждаются естественные проблемы, которые могут возникнуть в ходе такого партнерства, такие как различия в корпоративной культуре, управленческие сложности и финансовые риски, наряду со стратегиями их преодоления. В заключение в статье приводятся конкретные практические рекомендации по успешному внедрению практики инвестирования в стартапы и эффективному распределению рисков на крупных промышленных предприятиях и в сфере услуг Узбекистана.

Ключевые слова: корпоративный венчурный капитал, цифровая экономика, стартапы, финансирование, сотрудничество, новые технологии, затраты на НИОКР, стратегия роста.

Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda korporativ venchur kapitali (CVC) tashkilotiga shunchaki muqobil moliyalashtirish manbai sifatida emas, balki yirik biznes subyektlarining innovatsion raqobatbardoshligini kafolatlovchi muhim strategik dastak sifatida qaralmoqda. Odatda, an'anaviy mustaqil venchur fondlari kiritilgan sarmoyaning tezkor va yuqori rentabelligini ta'minlashga qaratilsa, korporativ model ancha murakkabroq maqsadlarga kompaniyaning uzoq muddatli strategik manfaatlariga xizmat qiladi. Ilmiy adabiyotlar tahlili CVC faoliyatining fundamental asoslarini uchta yetakchi yondashuv orqali tushuntirish imkonini beradi.

Birinchidan, innovatsion absorbsiya nazariyasi yirik korxonalarga xos bo'lgan “innovator dilemmasi”ni hal etishga qaratilgan. Qoidaga ko'ra, korporatsiyalarning ichki tadqiqot va ishlanmalar bo'linmalari mavjud ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish va barqarorlikni saqlash bilan band bo'lib, fundamental yoki radikal texnologik burilishlarga yetarlicha tezkorlik bilan moslasha olmaydi. Ushbu sharoitda CVC mexanizmi o'ziga xos tashqi innovatsion darcha vazifasini bajaradi. Ya'ni, kompaniya o'z laboratoriyalarida katta vaqt va mablag' sarflab erishishi dargumon bo'lgan tub o'zgarishlarni allaqachon tayyor texnologik bazaga va muayyan natijalarga ega startaplarni moliyalashtirish orqali o'zlashtiradi. Bu, o'z navbatida, resurslarni maqbullashtirish bilan bir qatorda, bozorda texnologik jihatdan ortda qolish xatarlarini keskin kamaytiradi. Ikkinchidan, mazkur masalaga strategik moslashuvchanlik nuqtai nazaridan yondashish ilmiy ahamiyatga ega. Tez o'zgaruvchan bozor muhitida gigant korporatsiyalarning tezkor manevr qilishi va yangi yo'nalishlarga burilishi o'ta qiyin kechadi. Bunday vaziyatda CVC amaliyoti iqtisodiyotdagi “real imkoniyatlar” funksiyasini o'zlashtiradi. Boshqacha aytganda, yirik biznes kelajagi noaniq, biroq potentsiali yuqori bo'lgan yangi trendlarga, masalan, sun'iy intellekt yoki muqobil energetika sohalariga nisbatan kichik hajmdagi sarmoya kiritish orqali kelgusi o'zgarishlar uchun o'ziga xos platforma tayyorlaydi. Agar ushbu texnologik tendensiya bozorda o'zini oqlasa, korporatsiya jarayonning ichida va uning faol ishtirokchisi bo'ladi. Aks holda esa, yo'qotishlar faqatgina kiritilgan venchur sarmoyasi hajmi bilan cheklanadi. Ushbu yondashuv butun boshli ishlab chiqarish infratuzilmasini yangilashdek og'ir va qimmatli tajribadan ko'ra ancha xavfsiz va samarali strategiya hisoblanadi. Uchinchidan, zamonaviy biznes muhitida raqobat faqatgina alohida tovar yoki xizmatlar o'rtasida emas, balki yaxlit biznes-ekotizimlar to'qnashuvi darajasiga ko'tarilgan bo'lib, aynan tarmoq effektlari nazariyasi mazkur jarayonda CVC mohiyatini chuqurroq anglashga yordam beradi. Platforma maqomiga ega bo'lgan yirik kompaniyalar o'zlarining asosiy mahsulotlariga qo'shimcha qiymat bera oladigan va ularning yashovchanligini ta'minlaydigan kichik startaplarni tizimli qo'llab-quvvatlashga harakat qiladi. Bunga yirik smartfon ishlab chiqaruvchilarining bevosita mobil ilovalar yaratuvchi dasturchilarga kiritadigan sarmoyalari yorqin misol bo'la oladi. Buning natijasida tayanch mahsulot atrofida turfa xil xizmatlarni o'z ichiga olgan boy va mustahkam infratuzilma shakllanadi. Bunday integratsiya

iste'molchilarning muayyan brendga bo'lgan sadoqatini va tobeligini oshirib, korporatsiyaning bozor qamrovini kengaytirishga bevosita xizmat qiladi.

Korporatsiyalar ventchur investitsiyalarini yo'naltirish jarayonida o'zlarining mavjud moliyaviy salohiyati va strategik maqsadlaridan kelib chiqqan holda turli xil institutsional modellarni amaliyotga tatbiq etadilar. Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlar tahlili shuni tasdiqlaydiki, aynan tanlangan tashkiliy arxitektura investitsion qarorlarni qabul qilish tezligi hamda innovatsion loyihalar (startaplar) ustidan o'rnatiladigan nazorat mexanizmlarining xarakterini belgilab beruvchi fundamental omil hisoblanadi. Amaliyotda CVC faoliyatini tashkil etishning asosan to'rtta bazaviy institutsional shakli farqlanadi.

Birinchi shakl - to'g'ridan-to'g'ri korporativ investitsiyalar amaliyoti bo'lib, mazkur yondashuvda sarmoyalar bevosita bosh kompaniyaning joriy likvid mablag'lari hisobidan, hech qanday alohida yuridik tuzilma yoki jamg'arma tashkil etilmagan holda yo'naltiriladi. Ilmiy nuqtai nazardan, bu usul moliyaviy jarayonlarning korporativ iyerarxiya bilan chambarchas bog'liqligini ta'minlashda, boshqaruv tizimidagi byurokratik to'siqlar qaror qabul qilish sur'atini pasaytirib, o'ta dinamik hisoblangan ventchur bozorida kompaniyaning raqobatbardoshligini sezilarli darajada cheklab qo'yishi mumkin. Ikkinchi, ancha moslashuvchan va mustaqil yondashuv bu - avtonom sho'ba fondlar shaklidir. Bunda yirik biznes qoshida yuridik jihatdan ta'sis etilgan, biroq operatsion faoliyatda to'liq mustaqillikka ega bo'lgan ixtisoslashgan ventchur jamg'armalari faoliyat yuritadi. Ushbu modelning asosiy ustunligi shundaki, u korporativ tuzilmaga professional ventchur menejerlarini jalb qilish hamda qotib qolgan an'anaviy byurokratik madaniyatdan xoli ravishda yosh innovatsion jamoalar bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot o'rnatish imkonini beradi. Aksariyat iqtisodchi olimlarning e'tirof etishicha, aynan mazkur tashkiliy shakl moliyaviy rentabellik va uzoq muddatli strategik maqsadlar o'rtasidagi optimal muvozanatni ta'minlashda eng yuqori samaradorlikni namoyon etadi. Uchinchi shakl mustaqil ventchur fondlarida cheklangan sheriklik maqomini olishga asoslanadi. Mazkur holatda korporatsiya jarayonlarni bevosita o'zi boshqarmaydi, balki uchinchi tomon, ya'ni mustaqil boshqaruvchilar tasarrufidagi fondlarga passiv investor sifatida kiradi. Bu o'ziga xos "bilvosita monitoring" strategiyasi bo'lib, u korxonaga ventchur bozoridagi yangi texnologik trendlarni va kutilayotgan innovatsion siljishlarni minimal xatarlar ostida kuzatib borish imkoniyatini taqdim etadi. Biroq, ushbu yondashuvning o'ziga xos kamchiligi shundaki, u yirik kompaniyaga yangi yaratilayotgan texnologiyalar ustidan bevosita nazorat o'rnatish huquqini bermaydi. To'rtinchi yondashuv sifatida korporativ akseleratorlar va inkubatorlar tarmog'ini yaratish amaliyotini ko'rsatish mumkin. Ushbu model ko'proq infratuzilmaviy xarakterga ega bo'lib, g'oyalarni eng dastlabki (pre-seed va seed) bosqichlardayoq aniqlash, saralash va o'stirishga qaratiladi. Tahlillarga ko'ra, bunday tuzilmalar yirik kompaniyalar uchun o'ziga xos strategik funksiyani bajarib beradi va kelgusida amalga oshirilishi rejalashtirilgan yirik hajmdagi ventchur sarmoyalari uchun ishonchli fundament hamda yuqori salohiyatli loyihalar bazasini shakllantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy iqtisodiy jarayonlar tahlilida korporativ ventchur kapitali (CVC) instituti o'zining tub motivatsiyasi hamda kutilayotgan samaradorlik mezonlari nuqtai nazaridan klassik ventchur fondlaridan konseptual jihatdan farqlanadi. Mustaqil fondlar faoliyatining mutlaq ustuvor yo'nalishi kiritilgan kapitalning maksimal moliyaviy rentabelligini ta'minlashga qaratilsa, yirik korporativ investorlar aralash yondashuvni qo'llaydilar. Ularning xatti-harakatlari aniq ifodalangan uzoq muddatli strategik manfaatlar hamda pragmatik moliyaviy daromadlilikning murakkab o'zaro muvozanatini saqlashga asoslanadi. Strategik maqsadlaridan biriga to'xtaladigan bo'lsak, bu, texnologik barqarorlik va innovatsion ustunlik. Ya'ni, korporatsiyalar nuqtai nazaridan qaraganda, CVC amaliyoti oddiygina bo'sh turgan kapitalni joylashtirish emas, balki tashqi muhitda jadal shakllanayotgan radikal innovatsiyalarni kashf etish, "filtrlash" va o'zlashtirishning muhim institutsional vositasi sanaladi. Mazkur jarayondagi strategik maqsadlar tizimi o'z ichiga bir qator

fundamental vazifalarni oladi. Xususan, raqobat o'ta kuchaygan bozor sharoitida kompaniyalar o'zlarining tayanch biznes modellariga xavf tug'dirishi mumkin bo'lgan yangi, destruktiv texnologiyalarni barvaqt aniqlash zaruratiga duch keladi. Dastlabki bosqichdagi istiqbolli loyihalarni moliyalashtirish orqali korporatsiya sohadagi yashirin tendensiyalardan uzluksiz xabardor bo'lib turadi va o'z faoliyatini vaqtida texnologik transformatsiya qilish imkoniyatini saqlab qoladi. Shuning barobarida, biznes-ekotizimni kengaytirish omili ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda yirik kompaniyalar yakka tartibdagi mahsulot ishlab chiqarishdan ko'ra, o'z brendi atrofida yirik, o'zaro bog'langan xizmatlar infratuzilmasini shakllantirishga intilmoqda. Asosiy tovar uchun qo'shimcha ilova yoki servislar taklif etuvchi kichik innovatsion korxonalarga investitsiya kiritish natijasida bosh kompaniyaning platformasi kengayadi, iste'molchilarning mazkur ekotizimga bo'lgan tobeligi ortadi. Yana bir strategik jihat ichki ilmiy-tadqiqot xarajatlarini maqbullashtirish bilan izohlanadi. Korporatsiyaning o'z doirasida barcha ehtimoliy yo'nalishlar bo'yicha tadqiqotlar olib borishi nafaqat iqtisodiy jihatdan qimmatga tushadi, balki vaqt nuqtai nazaridan ham samarasizdir. Shuning uchun ular yuqori xavf darajasiga ega bo'lgan innovatsion izlanishlarni tashqi startaplarga yo'naltirish, ya'ni o'ziga xos tadqiqot autorsingini amalga oshirish orqali faqatgina muvaffaqiyatli sinovdan o'tgan yechimlarni korporativ tuzilmaga integratsiya qilishni afzal ko'radilar. Moliyaviy maqsadlaridan biri esa, kapital unumdorligi va bozor kapitallashuvide. Strategik motivlarning ustunligiga qaramay, CVC institutini iqtisodiy samaradorlik kategoriyasidan ajratib o'rganish mutlaqo noto'g'ri bo'ladi. Moliyaviy maqsadlarning mavjudligi tanlanayotgan loyihalarning bozor sharoitida yashovchanligini hamda korporatsiya resurslari behuda sarflanmasligini kafolatlovchi indikator vazifasini o'taydi. Bunga sarmoya qilingan kapital qiymatining muttasil o'sib borishi va tegishli vaqt kelganda startapdagi ulushni ochiq bozor yoki yirik ishtirokchilarga sotish orqali shakllanadigan to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy foydani kiritish mumkin. Bundan tashqari, kompaniyaning o'z tasarrufida istiqbolli innovatsion loyihalar portfelini ushlab turishi fond bozorlarida uning investitsion jozibadorligini va brend nufuzini oshiradi. Aksiyadorlar va tahlilchilar tomonidan bunday faoliyat yuqori baholanib, korporatsiya bozor qiymatining barqaror o'sishiga kuchli turtki beradi. Strategik moslik tamoyili yuqoridagi barcha jarayonlarning yashovchanligi "Strategik moslik" tamoyiliga tayanadi. Bunga ko'ra, moliyalashtirish uchun tanlangan loyiha nafaqat yuqori tijorat salohiyatiga ega bo'lishi, balki korporatsiyaning global rivojlanish vektoriga, uning o'ziga xos ichki madaniyatiga va ishlab chiqarish-taqsimot zanjiriga uzviy, organik tarzda mos kelishi qat'iy talab qilinadi. Korporativ venchur investitsiya strategiyalari CVC faoliyatini amaliyotga tatbiq etish mexanizmlari korporatsiyaning joriy bozor pozitsiyasi, innovatsiyalarga bo'lgan ehtiyoji hamda moliyaviy imkoniyatlaridan kelib chiqib turlicha yondashuvlarni taqozo etadi. Iqtisodiy adabiyotlarda investitsion qarorlarni qabul qilishning asosan uch xil strategik arxitekturasini farqlanadi:

Drayv (Driving) strategiyasi: Ushbu usul bevosita bosh kompaniyaning amaldagi biznes modeli bilan bevosita sinergiyaga kirisha oladigan loyihalarni saralab olishni nazarda tutadi. Sarmoyaviy harakatlarning bosh maqsadi amaldagi tayanch mahsulotning texnik xususiyatlarini yaxshilash yoki ishlab chiqarish tannarxini keskin pasaytirishdan iborat bo'ladi.

Imkoniyat yaratuvchi (Enabling) strategiyasi: Mazkur holatda sarmoyalar asosiy biznes bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liq bo'lmasligi mumkin, biroq ular pirovardida korporatsiya mahsulotlariga bo'lgan umumiy bozor talabini rag'batlantiruvchi zamin yaratadi. Xususan, kompyuter protsessorlari ishlab chiqaruvchi kompaniyalarning grafikasi o'ta murakkab bo'lgan o'yinlar yaratuvchi startaplarni moliyalashtirishi bunga yorqin misoldir. Sanoat qonuniyatiga ko'ra, o'yin kontenti qanchalik mukammallashsa, xaridorlarning yanada kuchliroq texnik uskunaga bo'lgan tabiiy ehtiyoji shunchalik ortib boraveradi.

Vaziyatga qarab investitsiyalar: Bu yo'nalishda oldindan ishlab chiqilgan qat'iy strategik qolip kuzatilmaydi. Korporatsiya shunchaki joriy bozor kon'yunkturasidagi qulay fursatlardan

foydalanib qolish yoki kutilmaganda yuzaga kelgan raqobatchilar hujumiga javoban, qisqa muddatli, ammo moliyaviy tomondan o'ta daromadli ko'ringan istisno tarzidagi investitsiyalarni amalga oshiradi.

Zamonaviy moliya-iqtisod adabiyotlarida korporativ venchur kapitali samaradorligini o'lchash va tahlil qilish jarayoni mustaqil venchur fondlarini baholashga nisbatan ancha murakkab hamda ko'p o'lchovli metodologik yondashuvni talab etishi alohida e'tirof etiladi. Mazkur murakkablikning tub institutsional asosi shundaki, CVC faoliyati o'zida "dualistik maqsadlar" konsepsiyasini mujassamlashtiradi. Ya'ni, yirik biznes subyektlari mazkur jarayonda sof moliyaviy rentabellik ko'rsatkichlarini ta'minlash bilan bir qatorda, kompaniyaning uzoq muddatli strategik manfaatlari o'rtasidagi nozik muvozanatni ham qat'iy saqlashga majburlar. Garchi aksariyat korporatsiyalar uchun tashqi muhitdagi innovatsiyalarni o'zlashtirishdek strategik qiziqishlar ustuvorlik qilsa-da, har qanday korporativ venchur jamg'armasining hayotiyligi uning moliyaviy jihatdan o'zini oqlash qobiliyatiga bevosita bog'liqdir. Qat'iy moliyaviy intizom va rentabellik mavjud bo'lmagan sharoitda, kompaniyaning yuqori xavf ostidagi innovatsion izlanishlarni uzoq yillar davomida qo'llab-quvvatlash salohiyati tezda barbod bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, moliya oqimlari samaradorligini baholashda bir qator fundamental indikatorlardan foydalaniladi. Xususan, IRR (Internal Rate of Return) ko'rsatkichi jalb etilgan kapitalning vaqt kesimidagi real o'sish dinamikasini aks ettirib, korporativ fondning ochiq bozordagi professional venchur jamg'armalari bilan qay darajada raqobatlasha olayotganini namoyon qiladi. O'z navbatida, sarmoyaviy portfelning qog'ozdagi umumiy qoldiq o'sish qiymati TVPI (Total Value to Paid-In) orqali o'lchansa, investorlarga naqd pul ko'rinishida qaytarilgan real mablag'larning dastlabki kiritilgan sarmoyaga nisbati DPI (Distributed to Paid-In) koeffitsiyenti yordamida hisoblanadi. Ilmiy tahlillarga ko'ra, aynan DPI indikator moliyalashtirilgan startap loyihalaridan tijorat maqsadida "chiqish" (exit) amaliyotlarining qanchalik muvaffaqiyatli kechganini ko'rsatuvchi eng xolis va ratsional mezon hisoblanadi. Boshqa tomondan, CVC amaliyotining strategik samaradorligi korporatsiyaning faqatgina joriy davrdagi iqtisodiy tushumlarini emas, balki kelajakdagi institutsional yashovchanligi hamda tarmoqdagi texnologik gegemonligini kafolatlovchi hal qiluvchi omil sanaladi. Ushbu murakkab integratsion jarayonni miqdoriy va sifat jihatdan baholashda texnologiyalar transferi koeffitsiyenti tayanch mezon sifatida xizmat qiladi. Mazkur indikator venchur bosqichida qo'llab-quvvatlangan startap tomonidan yaratilgan intellektual mulk obyektlari hamda yangi texnologik yechimlarning bosh kompaniya bazaviy operatsiyalariga qay darajada tatbiq qilinganligini ifodalaydi. Shuningdek, korporatsiyaning turli tarkibiy departamentlari hamda portfel kompaniyalari ishtirokida amalga oshirilgan qo'shma tijorat loyihalari salmog'i startapning yirik biznes ekotizimiga kirib borish chuqurligini ko'rsatib beradi. Yakuniy bosqichda esa raqobatbardosh ustunlik tahlili (competitive advantage analysis) orqali innovatsiyalar hisobiga o'zlashtirilgan yangi bozor segmentlari, kengaytirilgan mijozlar bazasi hamda modernizatsiya natijasida mahsulot tannarxining pasayishi kabi bilvosita, ammo fundamental iqtisodiy naf darajasi obyektiv baholanadi.

Har bir venchur jamg'armalar haqida ma'lumot berar ekanmiz, eng yirik venchur jamg'armalardan biri "Yoshlar Ventures" venchur jamg'armasi hisoblanadi. O'zbekistonning innovatsion ekotizimini rivojlantirish va yosh avlodning tadbirkorlik salohiyatini moliyaviy jihatdan rag'batlantirish mexanizmlari doirasida "Yoshlar Ventures" venchur fondi alohida strategik ahamiyat kasb etadi. Abdulaziz Yakubov rahbarligida faoliyat yurituvchi mazkur muassasaning asosiy funksiyasi 18-30 yosh oralig'idagi demografik qatlam tomonidan initsiativ qilingan, pre-seed (dastlabki) va seed (urug') bosqichlaridagi loyihalarni kapitallashtirish hamda ularning transchegaraviy bozorlarga integratsiyasini ta'minlashdan iboratdir. Ushbu muassasa nafaqat kapital inyeksiyasini amalga oshiradi, balki venchur ekotizimining muhim elementi hisoblangan mentorlik va korporativ boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirish funksiyasini ham o'z

zimmassiga oladi. Fondning moliyaviy barqarorligi va investitsion salohiyati dinamik o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, 2026-yilning mart oyi holatiga ko'ra uning umumiy yig'ma kapitali 20 million AQSh dollarini tashkil etdi. Istiqbolli prognozlariga muvofiq, makroiqtisodiy barqarorlik va texnologik tarmoqlardagi o'sish sur'atlarini hisobga olgan holda ushbu ko'rsatkichni 2027-yil yakuniga qadar 30 million AQSh dollariga yetkazish rejalashtirilgan. Moliyalashtirish mexanizmining o'ziga xosligi shundaki, bitta innovatsion subyekt uchun ajratilishi mumkin bo'lgan maksimal limit 400 ming AQSh dollari miqdorida belgilangan. Mahalliy valyutadagi sarmoyaviy tranzaksiyalar loyihaning joriy holati va rentabellik potensialiga qarab qat'iy tabaqalashtiriladi. Xususan, operatsion faoliyatni boshlash uchun 500 million so'mgacha, tayyor innovatsion mahsulotni iste'mol bozoriga olib kirish bosqichida 1 milliard so'mgacha, korxonaning global iqtisodiy maydonga ekspansiyasi uchun esa 2 milliard so'mgacha ekvivalentdagi mablag'lar tizimli ravishda yo'naltiriladi. Venchur fondining portfel strukturasi tahlil qilish jarayonida uning asosan raqamli iqtisodiyotning yuqori texnologik tarmoqlariga, jumladan, EdTech, FinTech, AdTech va sun'iy intellekt texnologiyalariga ixtisoslashgani kuzatiladi. Bugungi kunga qadar moliyalashtirilgan loyihalar ro'yxati va jalb qilingan investitsiya hajmi fondning risklarni diversifikatsiya qilish strategiyasini yaqqol namoyon etadi. Empirik ma'lumotlarga ko'ra, "Diip.uz" loyihasiga 100 ming AQSh dollari, "Tilmoch-AI" tarjima va lingvistik platformasiga 50 ming, "Lumi" loyihasiga esa 40 ming AQSh dollari miqdorida sarmoya kiritilgan. Shu bilan birga, tarmoqlararo farqlanishni ta'minlash maqsadida "Inter-AI" (38 ming), "Hisobchi-AI" (37,5 ming), "Bozorly-AI" (35 ming), "Zehnly-AI" (35 ming), "Moomkin" va "Adride" (har biriga 30 mingdan), shuningdek, "Educoin" (20,7 ming) va "Ijara Soft" (15 ming) kabi subyektlar mazkur moliya institutining benefitsiarlariga aylangan. Ushbu raqamlar fondning o'zgaruvchan bozor sharoitida turli miqyosdagi innovatsion yechimlarni mutanosib qo'llab-quvvatlash modelini qo'llayotganini isbotlaydi.

Yuqorida tahlil qilingan "Yoshlar Ventures" venchur fondi va uning atrofida shakllangan korporativ hamkorlar tarmog'i (masalan, Aloqa Ventures yoki boshqa yirik investitsion tuzilmalar) tomonidan startap ekotizimiga yo'naltirilayotgan sarmoyalar o'z tabiatiga ko'ra o'ta yuqori xatarli iqtisodiy faoliyat toifasiga kiradi. Korporativ venchur kapitali ishtirokchilari uchun mazkur moliya ajratish jarayoni faqatgina kutilayotgan foyda bilan emas, balki chuqur strategik va operatsion xatoliklarni keltirib chiqarish potentsiali bilan ham baholanishi lozim. CVC amaliyotida ekotizim barqarorligiga rahna soluvchi va eng ko'p kuzatiladigan asoratlardan biri bu "strategik nomuvofiqlik" fenomenidir. Bu holat sarmoya jalb qilgan loyihaning evolyutsion rivojlanish bosqichida o'zining dastlabki biznes-modelini va bozorga yo'naltirilgan vektorini keskin o'zgartirishi oqibatida yuzaga keladi. Natijada, innovatsion subyekt korporatsiyaning fundamental maqsadlaridan og'ishadi hamda o'zining tarmoqqa xos strategik qiymatini yo'qotib, bosh muassasa uchun shunchaki oddiy va passiv moliyaviy aktiv maqomiga tushib qoladi. Tizimli xatarlarning yana bir muhim qatlami "madaniy to'qnashuv" tushunchasi bilan izohlanadi. Mazkur institutsional ziddiyat yirik transmilliy yoki davlat ishtirokidagi korporatsiyalarning qat'iy ierarxik, byurokratik apparati hamda startaplarga xos bo'lgan moslashuvchan, tezkor va eksperimental faoliyat uslubi o'rtasidagi tafovutlar negizida shakllanadi. Korporativ muhitda o'rnatilgan qaror qabul qilishning ko'p bosqichli va sekin mexanizmlari startap jamoasining ichki motivatsiyasini pasaytiribgina qolmay, loyihaning bozor konyunkturasidagi tezkor o'zgarishlarga reaksiyasini sekinlashtiradi. Oqibatda, innovatsion impulsning "bo'g'ilishi" va loyihaning raqobatbardoshlikni yo'qotishi kuzatiladi. Ushbu jarayonning bevosita muammo sifatida yuzaga chiquvchi menejment xatari muassislar hamda korporativ boshqaruv vakillari o'rtasidagi qadriyatlar va istiqbolli qarashlar asimmetriyasini yuzaga chiqaradi. Xususan, yirik yuridik shaxs tomonidan loyiha operatsiyalari ustidan o'rnatilgan haddan tashqari qattiq nazorat startapning hayotiylik manbai bo'lgan kreativlik va erkin tadbirkorlik ruhini to'liq so'ndirish xavfini tug'diradi. Bunga

qo‘shimcha ravishda, o‘z brendiga ega bo‘lgan tashkilotlar uchun reputatsion xatarlar alohida sezgirlik kasb etadi. Moliyalashtirilgan loyihaning operatsion faoliyatida axloqiy, ekologik yoki yuridik normalarning buzilishi bevosita bosh korporatsiyaning global imijiga dog‘ tushiradi. Jahon iqtisodiyoti tajribasi shuni ko‘rsatadiki, bunday salbiy ssenariylar hatto ochiq fond birjalarida korporativ aksiyalar qiymatining pasayishiga qadar olib borishi mumkin. Shuningdek, investitsion faoliyatning eng bazaviy elementi hisoblangan moliyaviy xatar doimo saqlanib qoladi: startapning bozorda o‘z o‘rnini topa olmay bankrotlikka yuz tutishi kiritilgan kapitalning to‘liq yemirilishiga va CVC fondining umumiy rentabellik ko‘rsatkichlari yomonlashishiga olib keladi.

Yuqorida qayd etilgan tizimli xatarlarni minimallashtirish va investitsion kapital rentabelligini optimallashtirish maqsadida, muvaffaqiyatli korporativ venchur (CVC) institutlari o‘z amaliyotida ko‘p pog‘onali himoya drayverlarini joriy etadilar. Ushbu institutsional vositalar nafaqat sof moliyaviy resurslarni devalvatsiya yoki to‘liq yo‘qotish xavfidan asraydi, balki donor korporatsiya hamda respient startap o‘rtasidagi strategik hamkorlikning asimmetriyasiz, sog‘lom ekotizim doirasida evolyutsiyasini kafolatlaydi. Moliyaviy va operatsion risklarni eng pragmatik yondashuvlaridan biri sifatida tranzaksiyalarni bosqichma-bosqich ajratish, ya‘ni “Milestone Financing” modeli e‘tirof etiladi. Mazkur sarmoyaviy arxitekturada ajratilishi ko‘zda tutilgan umumiy fond mablag‘lari subyektga bir martalik inyeksiya shaklida emas, balki qat‘iy belgilangan kalit samaradorlik ko‘rsatkichlariga (KPI) erishilgandagina transhlarga bo‘lib taqdim etiladi. Bunga faol foydalanuvchilar bazasining kritik nuqtaga yetishi, texnologik prototipning (MVP) muvaffaqiyatli validatsiyasi yoki dastlabki operatsion daromadning shakllanishi kabi empirik natijalar asos qilib olinadi. Agar loyiha belgilangan indikatorlarni bajara olmasa, bu yondashuv korporatsiyaga qo‘shimcha kapital sarfini to‘xtatish va kutilayotgan moliyaviy zararlarni cheklash imkonini beradi. Yana bir muhim diversifikatsiya usuli -bu sarmoyalarni sindikatlashtirish amaliyotidir. Bunda moliya muassasasi mustaqil faoliyat yurituvchi institutsional venchur fondlari bilan konsorsium tuzgan holda ko‘p tomonlama investitsiya raundlarini amalga oshiradi. Bunday mexanizm orqali xatar yuki nafaqat bir nechta investorlar o‘rtasida proporsional taqsimlanadi, balki startap boshqaruviga uchinchi tomonning xolis, sof bozorga yo‘naltirilgan ekspertizasi ham integratsiya qilinadi. Professional venchur o‘yinchilarining ishtiroki startapning yirik korporatsiya resurslariga mutlaq qaram bo‘lib qolishi xavfini pasaytiradi va uning sof bozor qonuniyatlari asosida, raqobatbardoshlik tamoyillariga muvofiq o‘shini ta‘minlaydi. Korporativ arxitekturada nazorat va muvozanatni ta‘minlashda “Governance”, ya‘ni korporativ boshqaruv tizimi markaziy o‘ringa chiqadi. CVC vakillarining startap kuzatuv kengashida faol ishtiroki loyihaning makro-strategik vektorini muntazam monitoring qilish va uning traektoriyasini bosh korporatsiyaning global maqsadlariga sinxronlashtirish imkoniyatini yaratadi. Shunga qaramay, mazkur jarayonda startapning operatsion avtonomiyasiga daxl qilmaslik eng asosiy metodologik qoida hisoblanadi. Kundalik mikromenejment va ortiqcha byurokratik aralashuv innovatsiyalar generatsiyasini hamda jamoaning tezkor reaksiya qobiliyatini so‘ndirishi iqtisodiy tahlillarda o‘z isbotini topgan faktdir.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, shiddat bilan o‘zgarayotgan bugungi biznes realligida korporativ venchur kapitali yirik kompaniyalar uchun oddiygina qo‘shimcha daromad manbai emas, balki ertangi kunda “texnologik omon qolish”ning eng kafolatlangan yo‘lidir. “Yoshlar Ventures” faoliyati misolida ham guvohi bo‘lganimizdek, yirik korporatsiyalarning moddiy qudrati hamda yosh startapchilarning chegarasiz g‘oyalari o‘zaro uyg‘unlashgan nuqtada chinakam iqtisodiy taraqqiyot yuzaga keladi. Albatta, an‘anaviy byurokratiya va erkin qadriyatlar to‘qnashuvi, yuqori moliyaviy noaniqlik kabi xatarlar doimo mavjud. Ammo, sarmoyani bosqichma-bosqich yo‘naltirish, moslashuvchan boshqaruvni joriy etish va ishonchli “chiqish” strategiyalarini belgilash orqali bu to‘siqlarni muvaffaqiyatli aylanib o‘tish mumkin. Demak, mamlakatimiz korxonalarida CVC amaliyotini keng ommalashtirish - shunchaki xalqaro trendlarga ergashish emas, balki “Raqamli O‘zbekiston -2030” maqsadlarini ro‘yobga chiqaruvchi,

milliy iqtisodiyotimizni mutlaqo yangi bosqichga olib chiquvchi eng mustahkam ko‘prik bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOT VA MANBALAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi “Raqamli O‘zbekiston - 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-son Farmoni.
2. Milliy venchur fondi (Davlat tomonidan tashkil etilgan) uzvc.uz
3. “Aloqabank” qoshidagi korporativ venchur fondi aloqaventures.uz
4. “Yoshlar Ventures” venchur jamg‘armasining rasmiy sahifasi, yoshlarventures.uz
5. Startaplar va investitsiyalar markazi: it-park.uz
6. Crunchbase - Global startaplar va barcha fondlar haqida ma’lumotlar bazasi.
7. “Venchur Zehniyat” venchur fondlari va startaplar to‘g‘risidagi kitob, Ilya Strebulaev, Alex Dang
8. OECD. Entrepreneurship a Glance 2023. <https://www.oecd.org/industry/entrepreneurship-at-a-glance>
9. G‘ulomov S.S., Ayupov R.X. va boshqalar. “Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari”.
10. IDC Research. (2023). Semiconductor and Smartphone Market Share Report. <https://www.idc.com/getdoc.jsp>
11. World Bank. (2023). Doing Business - Business Enabling Environment 2023. <https://www.worldbank.org/en/programs/business-enabling-environment>